

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

27ste JAARGANG, NUMMER 5, MEI 1991

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

STAKEN ZUS EN STAKEN ZO

Als men in goed vertrouwen geloven wil, wat Hans Moleman schreef in een betrekkelijk groot artikel, dat op 16 april j.l. werd afgedrukt in *De Volkskrant*, dan is het achttien jaar geleden, dat er bij *Hoogovens* „echt” werd gestaakt. Maar dat is niet zo en vermoedelijk is de onjuiste mededeling een gevolg daarvan, dat de schrijver van het genoemde stuk zijn licht uitsluitend heeft opgestoken bij woordvoerders van de Industriebond FNV.

Wat heet „echt stalen”? Een aktie die door de bond wordt uitgeroepen en geleid? Als dat bedoeld wordt, dan zou het met die achttien jaar kunnen kloppen. Maar is dat de werkelijke maatstaf die moet worden aangelegd?

Nog maar een paar jaar geleden brak er bij *Hoogovens* een zogenaamde 'wilde' staking uit, die de bond volkomen verraste en de eveneens verraste direktie in nauwelijks meer dan twaalf uur op de knieën dwong. De arbeiders legden massaal het werk neer, waardoor het staalbedrijf volledig werd lamgelegd. Eer er een etmaal was verstreken hadden zij een cao, waarmee tegemoet gekomen werd aan hun eisen.

Deze 'wilde' aktie was volstrekt niet de enige. In hetzelfde *Volkskrant*-artikel dat wij zo-even noemden laat de auteur de staalarbeider Klaas Rispens aan het woord, die - ofschoon hij tot de kaderleden van de bond behoort - de onofficiële stakingen die er geweest zijn bepaald niet verdoezeld.

Klaas Rispens: „Vroeger, dat waren wilde stakingen, zonder de bond, om een treetje hoger te komen op de *Bello*, het *Hoogovens*jargon voor de loonladder. Als iedereen op je afdeling ontevreden was, dan legde je samen het werk neer. Dan luisterden ze plotseling wél. Zo ben ik door vijf stakingen van loongroep 5 naar groep 3 gegaan.”

Zoals reeds gezegd, op die morgen, een paar jaar geleden, dat praktisch het hele personeel als één man reageerde op het almaar uitblijven van een betere cao en het rekken van de onderhandelingen, luisterden ze daar in Velsen ook en wel bijzonder goed.

Nu - we hebben het over de zogenaamde 'estafette-stakingen' waarmee op zondag 14 april een begin werd gemaakt - is dat anders. Het optreden van de arbeiders zélf, waarmee het hele bedrijf werd platgelegd, boezemde de direktie kennelijk meer ontzag in dan de taktiek waarvoor de vakbond thans heeft gekozen, de taktiek van heden deze, morgen die afdeling plat, niet

voor onbepaalde, maar voor een bepaalde duur. Het begon zondagavond met een werkonderbreking van acht uur door honderd arbeiders van de technische dienst in de havens en van de afdeling Koudband 2. Maandagmorgen (15 april) volgde een andere 'estafetteploeg': driehonderd personeelsleden van de mobiele onderhoudsploeg. Dinsdag 16 april was het de beurt aan een aantal andere afdelingen - het railvervoer, de havendienst, de oxy-staalfabriek 2, de afdeling plaatverwerking van koudbandwalserij 2 en twee vertinningslijnen van koudbandwalserij 1. De akties duurden wederom acht uur. Dinsdagavond volgde de nachtploeg van de walserij West.

Op de eerste stakingsmorgen liepen de mannen van de mobiele onderhoudsploeg naar de kantine, waar hun bij de deur een pamfletje van de Industriebond FNV werd uitgereikt. In de kantine hield bestuurder Jan Schalkx een toespraak, waarin hij o.m. zei: „De direktie denkt dat zij dit bedrijf runt. Zo is het niet. Dat doen wij hier met 16.000 werknemers. En vandaag beslissen wij, dat er hier niet wordt gewerkt.”

Stoere taal, als men de woorden zo leest. Maar dat „hier” van Schalkx sloeg niet op het hele bedrijf. Op maandag 15 en dinsdag 16 april zijn er in totaal van de 15 à 16.000 werknemers van Hoogovens slechts enkele honderden in aktie geweest. Ook de kop boven het in aanvang van deze beschouwing genoemde *Volkskrant*-artikel zou misverstand kunnen wekken. Die kop luidde: „*Hoogovens gaat voorzichtig plat, misschien*”. Maar als er nu juist één ding zeker was, dan dit, dat de voorzichtige bond Hoogovens n i e t plat wilde leggen.

Op het spontane, zelfstandige staken zus en de 'estafette-stakingen' zo, reageerde naar men weet de direktie van Hoogovens geheel verschillend. „De bonden zijn onverantwoord bezig... Het middel van de staking is buiten iedere proportie”, zo liet zij per brief aan alle personeelsleden weten. Volstrekt halsstarrig had zij zich in de aan de akties voorafgaande dagen overigens niet getoond. Na het vastlopen van de cao-onderhandelingen had zij gepoogd met een nieuw bod stakingen te voorkomen. Aanvankelijk was er een loonsverhoging van 2,75% geboden en eisten de bonden 3,75%. Op dinsdag 9 april werd dat aanvankelijke bod verhoogd tot 3,25% en een eenmalige uitkering van 0.5% in de maand april. We hebben niet de indruk, dat dit verhoogde bod uit ontzag voor de industriebonden van FNV en CNV gedaan werd. Het gebeurde nadat 1500 werknemers van verschillende ploegen eerder op de dag een uur lang het werk hadden neergelegd. Een, voor zover valt na te gaan, spontane aktie, waartoe niet de bond(en) maar het onderhoudspersoneel het sein gaf.

Het nieuwe bod werd door de vakbonden afgewezen. De Industriebond FNV hield vast aan zijn eis van 3,75%, de Industriebond CNV bleef bij zijn eis van 3,50%. De bonden hadden bij de in maart gevoerde onderhandelingen ook de invoering van een 36-urige werkweek voor de dagdiensten verlangd, alsmede een verbetering van de vut-regeling en een garantie, dat er geen gedwongen ontslagen zullen vallen tengevolge van in het uitzicht gestelde reorganisaties. Maar ook hierover kon geen overeenstemming worden bereikt. „Een absolute garantie tegen ontslag geeft bijna geen enkel bedrijf”, legde de directeur personeelszaken aan verslaggever Moleman van *De Volkskrant* uit. Wat de 36-urige werkweek betreft, de direktie wilde aan dat verlangen tegemoetkomen met een ingewikkelde roosterwijziging, waarvoor de dagdienst dan echter drie vakantiedagen zou moeten inleveren. Ook dat vonden de bonden onaanvaardbaar.

Hoogovens maakte het afgelopen jaar een winst van 298 miljoen, 23% minder dan in het jaar daarvoor. Gezien een voortgaande verslechtering van de situatie op de staalmarkt verwacht het bedrijf voor dit jaar opnieuw een geringer produktievolume en een verdere winstdaling. Dat was de achtergrond van het vastlopen der cao-onderhandelingen. Aan wat geëist wordt kunnen wij onmogelijk voldoen, zei de onderhandelaar. Een 'onmogelijkheid' die geen beletsel vormde

voor het doen van een hoger bod, nadat er op 9 april spontane akties van onderop hadden plaats gevonden.

Eén ding springt bij dit alles derhalve in het oog: de ene soort staking verschilt voor wat betreft vorm en betekenis bijzonder duidelijk van de andere. Als arbeiders zelfstandig in aktie komen, dan verschilt hun optreden als dag en nacht van dat van de bonden. Piet Beers, konstruktiebankwerker bij Hoogovens, vertelde daarover aan de *Volkskrant*-verslaggever: „De aanpak was [bij 'wilde' stakingen; vroeger - red. D&G] weinig zachtzinnig. Het railvervoer liep voorop. Daar zat het halve aktiekomitee en dat waren rauwe jongens. Die gingen echt niet met pamfletjes bij de deur staan, maar met een staaf ijzer. Wie niet wilde staken werd geïntimideerd. Niet van 'doe je mee?' maar 'je doet mee!'. Je [de afdeling railvervoer dus - red. D&G] had macht, want als de treinen niet reden, liep de produktie vast. Ze zetten die treinen dwars over de kruisingen, zodat er geen auto meer door kwam. Er ontstonden files tot in Beverwijk.”

Dat is nu wel even anders, zo blijkt uit wat genoemde verslaggever uit de mond van Hoogovenarbeiders heeft opgetekend. De tijden zijn veranderd, een uitspraak waarmee bedoeld wordt dat de schijn van een zekere strijdbaarheid die de bonden, niet aldoor, maar op sommige tijdstippen, nog bezaten, verdwenen is. Onderkruipers hoeven dientengevolge geen ijzeren staven meer te vrezen, doch alleen nog maar hoon en sarcasme. Bovendien heeft het bedrijf allerlei nieuwigheden ingevoerd, die effectief optreden van de arbeiders bemoeilijken. Vandaar dat het management nu ofwel hard optreedt ofwel de kat uit de boom kijkt. Wanneer de arbeiders zelf in aktie komen is natuurlijk noch het een, noch het ander zinvol. Maar bij de gedachte daaraan ligt niet alleen de direktie, maar liggen ook de vakbondsbestuurders hele nachten wakker.

De deelneming aan de 'estafette-stakingen' van nu is niet steeds geheel volledig geweest. Uit een van de krantenverslagen blijkt, dat een enkele werkwillige onomwonden te kennen gaf, niet op wens van een vakbond te willen staken. Dat is tekenend voor de huidige verhouding tussen de vakbeweging en de arbeiders. Bij een 'wilde' staking ligt het uiteraard anders en zou het vanzelfsprekend ook in dit geval anders hebben gelegen. Het ligt volgens ons nogal voor de hand, welke konklusies er uit de verschillen tussen de ene vorm van aktie en de andere te trekken zijn.

-- 0 --

DE DINGEN ZIJN NIET WAT ZE SCHIJNEN

Niets lijkt ons verkeerder dan het blinde, maar nog altijd wijdverbreide en bepaald hardnekkige geloof, dat bepaalde vooraanstaande en door hun funktie op de voorgrond tredende leden van de heersende klasse in de kapitalistische maatschappij verantwoordelijk zijn voor de kapitalistische ontwikkeling. Niets komt ons naïever voor dan de kinderlijke gedachte, dat aan de 'almachtige' wil van regeringsleiders of politici een bepaalde politiek moet worden toegeschreven. En niet slechts als alleen maar 'verkeerd' beschouwen wij dergelijke zienswijzen, maar ook als een belemmering voor een helder inzicht in de gegeven maatschappelijke verhoudingen met de daaraan verbonden tegenstellingen en de daaruit voortspuitende konflikten en sociale strijd.

Het duidelijkst en in de meest absolute vorm treft men dit naïeve geloof aan bij politieke idealisten, die van mening zijn, dat een wijziging van de bestaande orde de *wil* tot verandering vooropstelt en dat zij die verandering willen, niet beter tot die verandering kunnen bijdragen dan door het uitschakelen van diegenen van wie terecht mag worden aangenomen dat zij die verandering *niet willen*. Tot deze categorie behoren de terroristen.

De afgelopen maand april heeft Pszisko Jacobs in het sociaal-anarchistische orgaan *Recht voor Allen* terroristen gekarakteriseerd als „mensen die sociaal-politieke veranderingen wensen te bewerkstelligen... een revolutionaire sfeer willen scheppen... er naar streven via hun akties de macht van de tegenstander te verzwakken... te breken”. Vervolgens konstateerde hij, dat met terroristische daden „aan de wereld van uitbuiting, onderdrukking en geweld geen afbreuk wordt gedaan”. Hij noemde „terrorisme een uiting van zwakte en niet van sterkte” en het optreden van terroristen „eer een rem op, dan een versneller van een revolutionair gebeuren” vooral „als het geweld zich richt tegen personen.” Op deze woorden van Pszisko Jacobs valt weinig af te dingen. Wat er aan ontbreekt, is een poging het terrorisme te *verklaren*.

Weinig weken geleden slechts werd de in Düsseldorf gepleegde moord op *Treuhand-direkteur* Detlev Rohwedder opgeëist door de nog immer in de Duitse Bondsrepubliek opererende *Rote Armee Fraktion* en wel met de motivering, dat zij door hem te treffen „het kapitaal een slag wilde toebrengen”. Het was een motivering, die voor de zoveelste keer getuigde van de dwaling, dat het doen en laten van kapitalisten bepalend is voor de kapitalistische ontwikkeling. In werkelijkheid bepaalt de kapitalistische ontwikkeling het doen en laten van de kapitalisten. Waar sprake is van kapitalistische produktie, zo stelde ooit Marx reeds vast, beheerst het kapitaal de mens en niet de mens het kapitaal!

Wie het omgekeerd ziet, wie sociale gebreken of bepaalde ontwikkelingen, hetzij van maatschappelijke, hetzij van politieke aard, toeschrijft aan de een of andere 'boze' of 'doortrapte' kapitalist, aan een behoudzuchtig politicus of een bekrompen reaktionair, die beseft niet, dat de dingen niet *z i j n* wat ze *s c h i j n e n*. Wie op de schijn afgaat kan, zoals ooit Lenin, de indruk krijgen, dat „een koelak of zo”, in elk geval iemand anders dan hijzelf of zijn naaste medewerkers, „de wagen stuurt”, waar men in werkelijkheid te doen heeft met de economische wetmatigheden der kapitalistische warenproduktie.

Een aantal jaren geleden dachten zij die behoorden tot een stroming die zich '*Maatschappijkritische vakbeweging*' noemde, dat andere (lees: radikale) leiders een andere (lees: radikale) vakbondspolitiek zouden voeren en dat daarmee een totaal andere vakbeweging zou ontstaan. Ze gingen er aan voorbij, dat niet de leiders hun stempel drukken op de vakbeweging, maar dat omgekeerd het wezen van de vakbeweging beslist over het optreden van haar leiders.

Heel wat langer geleden nog, meende ook Lenin, dat het bij het optreden van vakbondsleiders en parlementariërs op de politieke *wil* aankwam en dat andere vakbondsleiders en andere afgevaardigden in 'vertegenwoordigende' lichamen ervoor zouden zorgen, dat er wat hij voor een juiste ('socialistische') politiek hield werd gevoerd. Dat wat men 'politieke wil' zou kunnen noemen aan beperkingen is onderworpen en zich slechts binnen bepaalde, van de maatschappelijke verhoudingen afhankelijke, grenzen kan doorzetten, daarvan leek hij nooit te hebben gehoord.

In het *algemeen*, dat wil zeggen: de uitzonderingen daargelaten die het gevolg zijn van *bijzondere* sociale en historische omstandigheden, is het terrorisme een normaal verschijnsel in samenlevingen, waarin er nauwelijks of in het geheel geen krachten zijn, die werkelijk veranderingen kunnen afdwingen of tot stand brengen. Het klassieke voorbeeld van een dergelijke maatschappij, is die van het tsaristische Rusland gedurende het grootste deel van de 19e eeuw.

Daar heersten feodale verhoudingen, waarbinnen het kapitalisme nog niet tot ontwikkeling was gekomen en daar ontbrak derhalve ook een burgerij die - zoals eerder in Westeuropa - de strijd aanbod voor een burgerlijke samenleving. Verzet tegen het tsarisme bleef derhalve voorbehouden aan kleine groepjes intellectuelen, voor wie het terrorisme de enige mogelijkheid vormde.

Tegen het einde van de 19e en in het begin van de 20ste eeuw dienden zich schuchter nieuwe produktieverhoudingen aan. Het bescheiden bestaan van een naar verhouding nog weinig omvangrijke arbeidersklasse leidde tot het prille begin van een 'arbeidersbeweging', dat wil zeggen een door Russische intellectuelen gevormde en gedragen beweging. Zij ontstond naast bestaande bewegingen die op de grote massa van de Russische boeren steunden. Het feit bracht natuurlijk géén noemenswaardige verandering in de *zwakte* van het Russische proletariaat. Als gevolg van deze zwakte bleven ook in onze eeuw in het nog feodale Rusland terroristische aanslagen de min of meer voor de hand liggende methode van de tegenstanders van het regiem.

Waar ontwikkelde kapitalistische produktieverhoudingen bestaan, waar de tegenstelling tussen de kopers en de verkopers van arbeidskracht en de klassenstrijd die daaruit voortvloeit de dagelijkse werkelijkheid vormt, heeft deze werkelijkheid het ontstaan van andere ideeën tot gevolg. Mét de maatschappelijke ontwikkeling voltrekt zich een verandering in het denken.

De opvatting, dat met de (fysieke) verdwijning van (schijnbaar) verantwoordelijke personen een sociale of politieke 'ommekeer' tot stand zal komen, maakt plaats voor het inzicht, dat deze alleen tot stand kan worden gebracht door het verzet van de arbeiders. Slechts dáár waar de arbeidersklasse zwak is, blijft vooralsnog het geloof leven aan het effect van terroristisch geweld.

Het was de zwakte van de Oostenrijkse 'arbeidersbeweging', of liever gezegd haar traditioneel karakter van een op de burgerlijke emancipatie der arbeiders gerichte organisatie, die in 1916 de achtergrond en verklaring vormde van de aanslag van de Oostenrijkse sociaaldemokraat *Friedrich Adler* op de Oostenrijkse minister-president graaf Von Stürgkh. Het schot dat hem doodde, werd gelost door een man, die twee beweegredenen koesterde. Hij was teleurgesteld door het patriottisme waarvan zijn partij had blijk gegeven bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog; hij wilde bovendien een man treffen, die hij als de voornaamste vertegenwoordiger en het hoofd van „de oorlogsdrijvers” beschouwde. Het laatste in de hoop, naar er destijds verondersteld en geschreven werd, dat mét zijn schot een massabeweging tegen die oorlog zou ontstaan.

Pszisko Jacobs heeft volkomen gelijk als hij het terrorisme „een uiting van zwakte en niet van sterkte” noemt. Maar het is, anders dan men uit zijn tekst zou kunnen afleiden, géén uiting van zwakte van de bedrivers van terroristisch geweld. Het is de uiting, het zichtbare teken, van de zwakte van de arbeidersklasse; iets waaraan Pszisko Jacobs geheel en al voorbijziet. Zijn typering van het terrorisme is raak, zij kritiek daarop is tercht, maar het is een *morele* en géén sociale kritiek. In die passage waarin hij het terrorisme jegens personen „heilloos” noemt, wordt van de strijd van de arbeiders en het historisch perspectief daarvan met geen enkel woord gerept.

Toegegeven, zal de lezer misschien opmerken, zo'n driekwart eeuw geleden (in Oostenrijk) en nog langer geleden (in Rusland bijvoorbeeld) zal terroristisch geweld wel een gevolg zijn geweest van de zwakte van de arbeidersklasse. Maar kan een dergelijke verklaring steekhoudend zijn voor de herleving van het terrorisme in Westeuropa in het jonste verleden?

Het recente (en niet eens het zo héél erg recente) verleden wordt hierdoor gekenmerkt, dat de oude, traditionele, zogenaamde arbeidersbeweging (die in wezen een progressief burger-

lijke beweging was en is), als het ware een 'natuurlijke' dood stierf waar de burgerlijke emancipatie van de arbeiders is voltooid, terwijl de *nieuwe* arbeidersbeweging, dat wil zeggen: de beweging van de arbeiders *zelf*, nog in de kinderschoenen staat. Op de oude arbeidersbeweging, kan - vanwege haar in wezen burgerlijk karakter - vanzelfsprekend niet worden gerekend als het om de verandering oftewel de omverwerping der bestaande verhoudingen gaat. Voor zover er van een echt autonome beweging van de arbeiders (zelf) al sprake is, is deze daartoe nog te zwak. Die situatie is niet identiek aan die, welke voorheen ongeduldige en idealistische intellectuelen naar terroristisch geweld heeft doen grijpen, maar zij heeft wél voor de wedergeboorte van terrorisme gezorgd. En zij is eveneens aansprakelijk voor soortgelijke dwalingen als in het verleden doordat de historische betekenis van het zelfstandig optreden van de arbeiders zich nog onvoldoende opdringt.

Wat wij hier signaleren leidt tot een dergelijke misvatting als die waarvan kennelijk Friedrich Adler blijk gaf. De misvatting namelijk, dat het patriottische en imperialistische scherp-slijpers zijn, die oorlog willen en op oorlog aansturen. De werkelijkheid is anders, gekompliceerder en veeleer omgekeerd. De onvermijdelijkheid waarmee de kapitalistische ontwikkeling naar oorlog voert, doet lieden op het politieke toneel verschijnen die men, doordat schijn nu eenmaal bedriegt, naar wij gekonstateerd hebben, voor de aanstichters van de oorlog houdt, voor personen die oorlog hebben *gewild*. Hetgeen, we herhalen het, voorbijgaat aan de maatschappelijke beperkingen van de menselijke wil.

Oorlog in het tijdvak van het kapitalisme, is niet het uiteindelijk gevolg van het imperialisme, maar het imperialisme is het produkt van, met de akumulatie van het kapitaal verbonden, ontwikkelingen waarvan oorlog nu eenmaal de eerstvolgende fase is. Niet iemand als president George Bush heeft op de Golfoorlog aangestuurd, maar de belangen van het westerse kapitalisme hebben de politiek van president Bush gedikteerd. Zonder Bush en zonder diens minister van buitenlandse zaken James Baker, zonder een Britse Conservatieve premier als Major en met andere top-managers in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië als de huidige, zou de geschiedenis van de afgelopen maanden niet anders zijn verlopen. De sociale misère in de voormalige DDR zou even groot zijn geweest indien een ander dan Detlev Rohwedder aan het hoofd van de *Treuhand-anstalt* had gestaan. De dood van Rohwedder biedt het oosten van Duitsland geen beter perspectief, het Duitse kapitalisme wordt er niet door getroffen. Een ander dan Bush zou de belangen van het kapitaal niet op andere wijze hebben behartigd.

-- 0 --

WIE HEEFT ER GEWONNEN EN WIE HEEFT ER VERLOREN?

De door de vakbonden uitgeroepen estafette-stakingen, bij Hoogovens waren nog aan de gang toen wij het artikel schreven, dat in dit nummer van *Daad en Gedachte* is opgenomen en waarin wij wezen op het verschil tussen een spontane aktie van de arbeiders *z e l f* en een officiële aktie van de vakbeweging. Inmiddels is er, nog voor het verschijnen van dit nummer, aan de werkonderbrekingen bij het staalbedrijf een eind gekomen. Zoals te verwachten viel: met een kompromis.

Het spreekt vanzelf, dat compromissen onvermijdelijk zijn onder de gegeven maatschappe-

lijke verhoudingen. Ook 'wilde', onofficiële stakingen eindigen met een kompromis, dat dan een uitdrukking is van de machtsverhoudingen. Maar er zijn compromissen en compromissen. Er zijn er, die door de arbeiders zelf, althans door een van onderop gevormd stakingscomité worden gesloten, en er zijn compromissen die *achter de rug van de arbeiders om*, door de vakbond of de officiële onderhandelaars worden gesloten. Wil men weten wat de betekenis van een kompromis is, dan dient men zich af te vragen, wie er uiteindelijk tevreden zijn. In de kranten wordt die vraag ook gesteld, maar op de verkeerde manier. Wat de kranten over het bij Hoogovens bereikte 'akkoord' hebben geschreven is er een typisch voorbeeld van.

Op de dag nadat de 'partijen' (let op: 'partijen' tussen aanhalingstekens!) het eens waren geworden, schreef *De Volkskrant*:

„Bijna broederlijk zaten de kemphanen [...] weer naast elkaar. Mr. Jasper Heusdens van Hoogovens [...], Jan Schalkx van de Industriebond FNV. In amper twee uur was het kompromis gevonden dat twee weken geleden kennelijk onmogelijk was? Tevreden? Nou reken maar, verzekerden de heren, we zijn allebei tevreden.”

We willen het graag geloven. Maar wat we willen weten, en waarvan *De Volkskrant* niet rept, is of de *arbeiders* tevreden zijn. De vraag is klemmend, omdat er - zoals *NRC/Handelsblad* met veel meer werkelijkheidszin dan *De Volkskrant* schreef - „in het bereikte akkoord met de beste wil van de wereld niet veel verschil valt te onderkennen met het laatste bod van de directie”. Dat onderhandelaar Schalkx van de Industriebond gezegd heeft, dat hij zijn achterban „recht in de ogen kan kijken” maakt op ons bepaald geen indruk. Dat zeggen die onderhandelaars altijd. Het is de verplichte tekst van de betrokken acteur in het theaterstuk dat bij dergelijke gelegenheden steeds weer opnieuw door de bonden wordt opgevoerd. Kijken we liever naar wat er wel en niet bereikt werd.

De bonden eisten een loonsverhoging van 3,75%. De directie bood in tweede instantie 3,25%, wat de bonden volstrekt „onaanvaardbaar” noemden. Maar uiteindelijk is er 3,25% uit de bus gekomen. De bond is daarmee akkoord gegaan vanwege de moeilijke positie op de staalmarkt, waarop de directie van het begin af aan had gewezen. Ten aanzien van dit punt dus geen enkel resultaat!

Wat de komende reorganisatie van het bedrijf betreft: arbeiders die in ploegdienst werken, maar op grond van die reorganisatie binnen het bedrijf dienen te worden verplaatst, krijgen één keer een gelijkwaardige functie in het bedrijf aangeboden, zodat ze hun ploegentoeslag kunnen behouden. Wie het aanbod weigert krijgt de genoten toeslag nog twee jaar, waarna deze in een periode van *maximaal* (!) acht jaar wordt afgebouwd. Het lijkt op het eerste gezicht *iets*, van de praktijk stellen we ons niet al te veel voor.

Van de door de bonden verlangde uitbreiding van de Vut-regeling tot alle werknemers die 40 dienstjaren of 35 ploegdienstjaren hebben is geen sprake. Wel zal het geleidelijk naar een 36-urige werkweek gaan en kreeg het personeel een extra vrije dag (op 29 april j.l. tussen een zondag en de koninginndag waarop toch al niet werd gewerkt; geen bijzonder offer van de kant van het bedrijf, aangezien om technische redenen werken voor slechts één maandag relatief duur is). Overigens, zo blijkt, zullen de gestaakte uren op het loon van hen die hebben gestaakt gekort worden. Ook al niet iets om over naar huis te schrijven.

Als men ons vraagt wie er gewonnen heeft, dan antwoorden wij, dat op het punt van het behoud van de werkgelegenheid bij reorganisatie, de directie weliswaar enige concessies heeft gedaan, maar dat niettemin naar onze mening toch eerder de directie heeft gewonnen dan de arbeiders. Wat is, zo zal men vragen, dan de reden voor de tevredenheid van de bond? Als wij

het goed zien deze, dat zij de schijn van strijdbaarheid heeft weten te bewaren. Na enige tijd aktievoeren, na felle woorden (die niets kosten zoals men weet) en het proklameren van een „algemene staking” voor 24 uur kon onderhandelaar Schalkx het zich veroorloven mr. Heusdens van Hoogovens de broederhand te reiken.

Volgens de direktie van Hoogovens was een staking volstrekt niet nodig geweest en ook volgens *NRC/Handelsblad* (editie van 25 april j.l.) had zij voorkomen kunnen worden. Dat klinkt aannemelijk als men alleen maar op het uiteindelijke resultaat let. Maar wie het zo ziet, houdt geen rekening met de positie van de vakbeweging in de samenleving. De vakbeweging kan dit soort cao's alleen maar aan haar achterban verkopen indien zij tevoren de indruk heeft gewekt, dat het laatste bedrijf van het stuk heel anders zou eindigen dan uiteindelijk het geval is.

Eind goed, al goed, pleegt men te zeggen. De direktie van Hoogovens zal ongetwijfeld een dergelijke verzuchting slaken. De Industriebond eveneens. Maar er zijn, dat hebben de jongste gebeurtenissen bij Hoogovens duidelijk aangetoond, bij een dergelijk konflikt niet twee, maar drie partijen. Het bedrijf, de bond(en) en de arbeiders. Als de kranten schrijven, dat de partijen het eens geworden en tevreden zijn, moet men zich derhalve afvragen: Welke partijen? Of ze, na afloop van het jongste konflikt bij Hoogovens allemaal tevreden zijn, lijkt ons zéér de vraag.

- - 0 - -

Boekbespreking

EEN VURIG PLEIDOOI VOOR EEN "PROGRESSIEVE POLITIEK"

Coos Huijsen, *De PvdA en het Von Münchhausen-syndroom*, Haarlem 1990, 140 blz., fl. 29,50.

De auteur van het boek waaraan wij hier aandacht schenken, is historicus en was in het begin van de jaren '70 lid van de Tweede Kamer voor de toen nog bestaande Christelijk Historische Unie. Hij brak met de partij omdat hij voorstander was van een progressievere politiek dan die van de CHU. Sinds 1977 is hij lid van de PvdA en tegenwoordig is hij voorzitter van de met de PvdA verbonden religieus-socialistische gemeenschap van de *Woodbrookers*. Zijn jongste geschrift noemt hij zelf een „pleidooi voor een progressief perspectief”. De merkwaardige titel is ontleend aan een op zichzelf misschien niet helemaal onjuiste, maar wel erg gezochte vergelijking. Hij stelt namelijk, dat „een PvdA die vanuit de bestaande partijkultuur een vernieuwing start en er geen buitenstaanders bij betreft, dezelfde kans van slagen zal moeten hebben als [de] baron Von Münchhausen, die zichzelf aan zijn haren uit het moeras trok”.

Géén kans dus!, zo wil hij de lezer duidelijk maken. Wat hij voorstaat en voor noodzakelijk houdt, is een soort van nieuwe doorbraak, het zoeken naar overeenkomsten met personen of groepen die een andere achtergrond of verleden hebben. Door samenwerking met hen kan de basis van de PvdA verbreed worden, mits het verleden en de traditie van de partij maar als niet meer houdbaar in de tegenwoordige tijd overboord worden gezet. Hij zegt het niet precies in

deze bewoordingen, maar het komt er wél op neer: weg met het socialisme, leve de progressieve volkspartij. En als het even kan de volkspartij naar het model, dat ooit Banning voor ogen heeft gezweefd.

Er staan in het boek van Huijsen uitspraken, die getuigen van een even scherpe als onafhankelijke kijk op het functioneren van de partijen in het algemeen en de partij waartoe hij behoort in het bijzonder. Er zijn tal van bladzijden, die men geboeid leest en die - het partijkader, menen wij - tot nadenken zouden moeten stemmen. Daar willen we ons hier niet mee bezig houden. Wat ons belangrijker lijkt is dit, dat Coos Huijsen er enerzijds blijk van geeft, dat hij geen moment gelooft aan de mogelijkheid om op de manier van Von Münchhausen uit het moeras te komen, maar zich anderzijds gedraagt als de door de Spaanse schrijver Cervantes ten tonele gevoerde ridder Don Quichotte. Het pleidooi dat hij voert lijkt namelijk als twee druppels water op diens beroemde gevecht tegen windmolens. De traditie immers waarmee hij de PvdA wil laten breken, is een traditie waarmee zelfs haar voorgangster al niet behoefde te breken omdat ze die traditie nauwelijks had. Weg met het socialisme, roept hij en hij bedoelt daarbij in feite weg met het marxisme of wat er van het marxisme nog resteert. Hij heeft er geen flauwe notie van, dat het de PvdA altijd al aan zelfs de s c h i j n van enige vorm van marxisme heeft ontbroken en dat de SDAP en alle andere sociaal-demokratische partijen elders ook, slechts s c h i j n b a r zoiets als het marxisme hebben beleden.

Dat Coos Huijsen, om met Cervantes te spreken, tegen hervormingsgezinde molens ten strijde trekt omdat hij ze voor marxistische reuzen houdt, is een gevolg van zijn volstrekte onkunde van de marxistische opvattingen, een onkunde waarvan hij op vrijwel iedere pagina van zijn boek blijk geeft.

Voor een zeer groot deel zijn de misverstanden en dwalingen waarvan zijn boek getuigt, misverstanden en dwalingen die al zowat een eeuw oud zijn en die - dat dient tot zijn verontschuldiging gezegd te worden - ten dele door de sociaaldemokratie zelf in de hand zijn gewerkt. Maar daarmee houden ze natuurlijk niet op misverstanden en dwalingen te zijn.

Coos Huijsen denkt dat het marxisme zoiets is als een dogmatische 'leer' omdat sommigen die zich ten onrechte als marxisten hebben gepresenteerd het als een 'leer' hebben beschouwd en er een dogma van hebben gemaakt. Even ten onrechte meent Huijsen kennelijk, dat het materialisme van Marx van dezelfde soort was als van het Franse materialisme van de 18e eeuw. Alsof Marx dát materialisme niet bekritiseerd heeft en hij met de term niet 'de maatschappelijke werkelijkheid' bedoelde.

Waar Huijsen de geschiedenis van het socialisme behandelt en over de verschillen tussen het marxisme en het utopisch socialisme spreekt, daar betoogt hij, dat het marxisme „preten-deerde” wetenschappelijk te zijn en dat dit marxisme het utopisch socialisme als wetenschappelijk doodverfde. Ook dat is een misverstand. De kijk van Marx op het utopisch socialisme was, dat dit socialisme er aan mank ging, dat het de samenleving met behulp van de wetenschap wilde veranderen en dat juist die opvatting als een utopie moest worden beschouwd, omdat maatschappelijke veranderingen nu eenmaal altijd tot stand kwamen en komen tengevolge van klassebotsingen.

Dat Marx en Engels, zoals Huijsen op blz. 23 beweert „de weg naar een utopie” beschrijven en „het concept van een communistische samenleving” zouden hebben gegeven, is een krasse uitspraak als men bedenkt, dat zij zich hardnekkig tegen iets dergelijks hebben gekeerd en nimmer „recepten voor de gaarkeuken van de toekomst” hebben willen geven.

Op diverse plaatsen spreekt Huijsen over socialisme als „het streven naar een heilstaat”. Dat een dergelijk streven, waar en bij wie er dan ook sprake van moge zijn geweest, met marxis-

me niets van doen heeft, is onze progressieve auteur volstrekt verborgen gebleven.

Het is Huijsen volstrekt ontgaan welk een hemelsbreed verschil er bestaat tussen de opvattingen van Marx en Lenin. Dat laatstgenoemde de *staatskapitalistische* opvattingen van alle sociaaldemokraten deelde en zelf ook een (zij het dan radikale) sociaaldemokraat was, daarvoor toont Huijsen geen begrip. Hij houdt de maatschappelijke verhoudingen in het Rusland van na 1917 voor „communistiche” verhoudingen. De val van de Berlijnse muur staat volgens hem voor „de val van het communisme”.

Op deze wijze zouden we nog geruime tijd door kunnen gaan. Maar daar zien we van af. De gegeven voorbeelden tonen naar ons gevoel voldoende aan waar het bij Huijsen aan schort. Wat de PvdA met zijn pleidooi voor een progressieve politiek wil doen, is háár zaak. Een progressieve en niet-socialistische politiek heeft zij trouwens altijd gevoerd, al is het sinds lang, d.w.z. sinds de dagen van Banning, niet meer het type politiek dat Huijsen voorstaat. Huijsen wil een soort van herleving van het 'personalistisch socialisme'. De vraag waarom dat nimmer van de grond is gekomen onderzoekt hij niet, ook al pleit hij dan ook meer dan eens voor een maatschappelijke analyse. (C.B.)

-- 0 --

LOUIS C. VROOLAND IS DOOD

De naam zal onze lezers vermoedelijk weinig of niets zeggen. Maar hij die hem droeg heeft jaren lang, iedere week in een Amsterdams huis-aan-huis-blad stukjes gepubliceerd waarin onverbloemd en recht voor z'n raap gezegd werd wat een arbeider voelde en dacht. Domineeszoon en journalist was hij, maar er was en zal nauwelijks één journalist te vinden zijn die zich zó weinig gelegen liet liggen aan gangbare meningen, die zozeer lak had aan zogenaamde autoriteiten of - wat in onze ogen zijn allergrootste verdienste was - zó duidelijk en onmiskenbaar de taal van de werkenden sprak.

In *Wierings Weekblad* publiceerde hij zijn even scherpe als rake commentaren, die hij ondertekende met *S p i e g e l*. Het waren aanvallen op iedereen, onverschillig of het nu een bekende wetenschapper dan wel een gerespekteerd bestuurder was, die er blijk van gaf totaal niet te beseffen wat of het betekent om arbeider te zijn in deze samenleving. En daarbij schrok hij er nimmer voor terug, officiële sprookjes als evenzovele leugens te ontmaskeren.

Wierings Weekblad puilde uit van de advertenties van kleine en grote middenstanders. Dat is een categorie, die wel graag aan arbeiders verkopen wil, maar die niet met de neus op hun problemen gedrukt wenst te worden en die hun kritiek op de bestaande maatschappij bepaald niet wenst te horen.

De man die zich *S p i e g e l* noemde en de kritiek van de arbeidersklasse verwoordde heeft zich daar nooit iets van aangetrokken. Voor de *Perscombinatie*, de uitgeefster van het huis-aan-huis-blad, lag het anders. Toen er steeds meer boze brieven van adverteerders binnen kwamen gaf directeur Van Norden aan „Amice” *S p i e g e l* te verstaan, dat het uit moest zijn met dat soort stukjes of.... Maar „Amice” *S p i e g e l* zwichtte niet. Hij was niet te koop. Hij wilde alleen maar rekening houden met de belangen van hen wier taal hij ondanks zijn afkomst sprak, voor wie hij steeds was opge-komen en voor wie hij zou blijven op-komen.

Het is nu ruim een kwarteeuw geleden, dat de met *S p i e g e l* ondertekende stukjes op-

hielden te verschijnen. Maar wij hebben de herinnering eraan bewaard en wij zullen ze ons blijven herinneren, zo goed als we ons de schrijver ervan zullen blijven herinneren. In april j.l. is hij, ver-moedelijk door velen, maar niet door ons, vergeten, nog maar 69 jaar oud, gestorven.

Hieronder drukken we de laatste S P I E G E L af, verschenen op 20 augustus 1975, onder de titel 'Met gesmoorde stem tot ziens zeggen'.

MET GESMOORDE STEM

TOT ZIENS ZEGGEN

De kop hierboven is onze laatste dubbelzinnige grap of zeg maar hatelijkheid op pagina drie rechts boven. Want dit is de laatste spiegel, althans in dit blad, omdat de directie van mening is dat politiek in deze krant niet thuis hoort. En dat is politiek; toevallig een politiek waarmee we het niet eens zijn: nou tabeh dan; we hebben veertien jaar lang week in week uit een stukkie voor u geschreven en in het begin waren we, als we ons goed herinneren, weleens geestig maar dat hebben we niet volgehouden. We vinden dat werk voor een hofnar; er wordt gelachen en er verandert niks, zonde van de moeite en het papier; want op papier moet, vinden we, iets zinnigs worden gedrukt, desnoods op pleepapier of op de wikkels van pakjes margarine. Men zou dan margarine kopen om het sociaal of politiek betoog te lezen bijvoorbeeld namens de inpaksters van de margarine, en informatie over hun sociale positie; want daarover leest u nooit iets in de kranten of in de jaarverslagen van de multinational die over de hele wereld de mensen margarine aansmeert. In plaats van een grapjas te zijn hebben we dus verkozen een journalist te zijn en u informatie te verschaffen over vele zaken waarover u informatie wordt onthouden; welbewust en opzettelijk, naar het ons voorkomt. Zo hebt u al vele maanden of eigenlijk al jaren in uw kranten kunnen lezen dat de sociale voorzieningen in Nederland de pan uitrezen. Dat nam naar onze mening de vorm aan van een hetze tegen weerlozen en daarbij werden zelfs de simpelste statistische gegevens verzwegen of weggedrukt. Zo hebben we in de vijf kranten die we dagelijks lezen omdat we voor vijftig kranten de tijd niet hebben, wel keer op keer relligerige beschouwingen gevonden over verhoogd ziekteverzuim, doch nooit de resultaten van een medisch-sociologisch onderzoek: de mensen gaan veel te weinig naar de dokter, en als ze gaan vaak te laat. En kijkt u nu even op uw loonstrookje wat u eigenlijk betaalt voor het ziekenfonds: vele miljarden, waarover u geen enkele zeggenschap hebt; en in maar één van die vijf kranten vonden we, op pagina 7, en dat is godbetert de beurspagina dus voor de werkgevers, een piepklein berichtje: dat vorig jaar alleen in de bouw 35 mensen om het leven zijn gekomen door een bedrijfsongeval. Men mag wel even cynisch vaststellen dat die 35 doden de goedkoopste zijn, want in totaal kwamen er ruim 20.000 bedrijfsongevallen in de bouw voor, en dat leidt dus tot betaald ziekteverzuim, of, in ernstiger gevallen, tot langdurige of levenslange uitkering wegens blijvende arbeidsongeschiktheid. Niet omdat een bouwvakker zich op z'n duim heeft geslagen, maar omdat hij zijn rug breekt. En dan zijn er nog de arbeiders in de havenbedrijven, in het transport, de chemische industrie in de fabrieken en montagehallen; en de zenuwelijers in kantoren en winkels die bedreigd worden met ontslag door fusies, door automatisering.

En alle nette mensen en soms zelfs hooggeleerden maar ongestraft raaskallen over het on-eigenlijk gebruik van sociale voorzieningen. We vinden dat volksbedrog zoals we ook bedrog

vinden de publikatie over de inkomensnivellering, waaraan dan toch maar de laatste jaren heel wat gedaan zou zijn. Het Centraal Bureau voor de Statistiek dat doorgaans ruim een verkiezingsperiode van vier jaar achterloopt, zoal niet tweemaal vier jaar, bleek ineens bij te zijn tot 1972/73, en ja hoor: de laagstbetaalden (er zijn ineens zesmaal zoveel minimumloners als in de vorige statistiek) hebben de hoger betaalden van 50.000, van 100.000 en zelfs van een half miljoen en meer een millimetertje ingelopen. En alleen in Trouw is in het telexbericht het bedrieglijke van die bewering blijven staan: de verklaring dat de hogerbetaalden zo slim zijn geweest een deel van hun inkomsten niet meer inkomen te noemen, doch: vaste onkostenvergoeding. Of representatie, en zelfs dienstwoning op kosten van de zaak, tot en met door de zaak betaalde gezinsvakanties. Dat bericht was er dus, maar het werd op de redactie van Trouw door alle sociaal-economische redacteurs geschrapt: zo wordt u belazerd. En een week later staat dan in de kranten: alle kranten, dat het Centraal Plan Bureau heeft becijferd dat weliswaar de economie zich reeds herstelt, doch dat we tot 1980 zullen moeten rekenen op een kwart miljoen tot 300.000 werklozen; structureel werklozen, de voorgoed veroordeelden, de overbodige mensen, de weggooi-arbeiders.

We hebben ons in die veertien jaar ook vaal bemoeid met internationale politiek: Vietnam, Chili, de twee miljoen doden van de olie-oorlog in Biafra, de honger, Portugal. De jacht op communisten waarmee ook Hitler begon ver voor hij in 1933 aan de macht kwam. Het is geen geheim gebleven dat we links denken, en niet zo zuinig; zeg maar radicaal; maar natuurlijk op geen stukken na zó radicaal als de Nato-generaals en de ministers van oorlog die atoomstraaljagers, atoomraketten en atoomfregatten kopen en dus het massale sterven van honderden miljoenen burgers in huis halen. We hebben vorige week zondagmorgen eens gekeken en geluisterd naar een discussie op tevee. Er zat een hondsbrutale oer-Beierse militairist te pleiten voor Duitse zeggenschap over atoombommen, tot verontrusting zelfs van een Amerikaanse journalist. De rotmof kon het woord vrede niet door z'n strot krijgen: hij bleef hardnekkig praten over: nicht-krieg; dat heet dan uw en onze bondgenoot. En daarom zijn we ervoor dat Nederland uit de Nato treedt, meteen: na 27 jaar bedrog en dwars door de vele oorlogen heen het geraaskal over het handhaven van de vrede van het Friedhof: het Duitse woord voor kerkhof, het is het bedrog van generaals die zelfs met een hele panzergrenadiërdivision een bosbrandje op de Luneburgerhei niet kunnen bedwingen laat staan de rampspoed van weer een wereldoorlog. Maar we krijgen voor 6.000 mensen schuilkelders in de Amsterdamse metrostations. Goed, het is voor het laatst dat we zoiets schrijven in dit blad, want al te veel en al te vaak neemt men in de krantenwereld aan dat de eenvoudige lezer zich niet voor politiek interesseert. Maar alleen al het aantal scheldbrieven dat we in de loop der jaren hebben ontvangen bewijst dat het niet waar is; zeker interesseert in Amsterdam, de woelige stad van oudsher, voor ons de stad van de Jordaanopstand en van de Februaristaking, elke lezer zich voor politiek. Al hoeft-ie het dan niet met ons eens te zijn doch dat is wederkerig; we moesten na het onderhoud met de directie waarin ons werd aangezegd dat de spiegels niet meer zouden worden gepubliceerd, even wezen in de urinoir bij de Westerkerk. Aan de binnenzijde van de krul lasen we een politieke leuze. We stappen in een taxi naar huis en op de voorbank lag een politiek zwaar beladen krant, helaas de verkeerde.

Enfin, we nemen zonder veel bitterheid afscheid; we danken onze vrienden, en als u ooit nog ergens op een stukkie papier wat leest van iemand die te ver gaat dan hebt u kans dat wij dat zijn, want zwijgen zullen we niet.